

Scripta dyslexie

Werkgroep Onderwijs

PerspectieF, ChristenUnie-jongeren, november 2005

Geschreven door de werkgroep Onderwijs:

Minke Benard-Zwarts
Nelleke Feith
Rienette Sytsma
Gerda Visser-Wijnveen

Met dank voor hun bijdrage aan:

Bart Jonkman
Peter de Kluijver
Harmjan Vedder

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	3
1. Inleiding.....	4
2. Wat is dyslexie?	5
<i>Dyslexie?</i>	5
<i>Aard van dyslexie.....</i>	5
<i>Gevolgen van dyslexie.....</i>	6
<i>Gezondheidszorg.....</i>	7
3. Wat is het probleem?.....	8
<i>Probleem</i>	8
4. Wat gebeurt er al?.....	11
<i>Basisonderwijs.....</i>	11
<i>Voortgezet onderwijs</i>	12
<i>Middelbaar Beroeps Onderwijs en Hoger onderwijs</i>	13
5. Zijn docenten voorbereid?	14
<i>Onderzoeksresultaat.....</i>	14
<i>Differentiatie op basis van type opleiding.....</i>	15
<i>Lerarenopleiding</i>	15
<i>Pabo</i>	16
<i>Minimumpakket.....</i>	16
<i>Conclusie</i>	17
6. Het moet en kan anders!	18
<i>Oplossingen.....</i>	18
<i>Bezuinigen</i>	20
Literatuur	23

Voorwoord

Amersfoort, 7 november 2005

Er is weer een scripta! De werkgroep Onderwijs is de afgelopen tijd bezig geweest met deze scripta en zal ook een Groot Dictee der Dyslexie organiseren. Dit alles om dyslexie onder de aandacht te brengen en op de politieke agenda te zetten. Een mooi doel, want veel jongeren en ouderen hebben last van dyslexie. De politiek mag niet langs de zijlijn blijven staan en dat laat deze scripta duidelijk weten!

Gerda, Minke, Nelleke, Rienette, Bart en Peter jullie hebben geweldig werk geleverd!

Harmjan Vedder
Bestuurslid Politiek

1. Inleiding

Met deze scripta vragen we aandacht voor Dyslexie. Dyslectici komen namelijk veel problemen tegen die grotendeels voorkomen of verholpen kunnen worden door er op tijd in te investeren!

Een paar jaar geleden is er een grootschalig onderzoek gedaan door dr. Blomert, een dyslexie-deskundige, en hij constateerde dat maar liefst 3,6% van de leerlingen dyslexie heeft. Dit betekent dat er in iedere klas iemand met dyslexie zit. Wanneer je kijkt naar het percentage leerlingen met een handicap, blijkt dat 1/3 van deze groep met dyslexie te maken heeft.

Mensen met dyslexie hebben moeite met taal en worden daardoor heel sterk in hun dagelijks functioneren beperkt. Dyslexie zit vaak ook het leren op school in de weg. Een groot probleem dus, in de eerste plaats voor deze mensen, maar daarmee ook voor de hele samenleving. Dit probleem verdient dan ook onze aandacht.

Het is opvallend, dat in 2003 vrijwel iedereen, tot de staatssecretaris aan toe, het er over eens was dat de behandeling van dyslexie door de overheid bekostigd moest worden, maar dat dit plan onmiddellijk in de ijskast is beland onder het mom van bezuinigingen. Nu er na jaren van bezuinigen weer geld beschikbaar lijkt te komen is het moment daarom aangebroken om hardnekkiger dan ooit dit punt aan de orde te stellen en mensen met dyslexie niet langer in de kou te laten staan.

In deze scripta leggen wij allereerst uit wat dyslexie is. Vervolgens komt aan de orde waarom dyslexie nou een probleem is dat onze aandacht verdient. Daarna laten we zien wat er op dit moment al gebeurt. Gelukkig zitten daar ook een paar kleine pareltjes tussen. Omdat wij denken dat leraren een cruciale rol spelen in het herkennen en het ondersteunen van dyslectische leerlingen is er een hoofdstuk gewijd aan de voorbereiding van leraren op deze taak. Tot slot geven wij aan welke knelpunten zo snel mogelijk aangepakt moeten worden en hoe dit zou kunnen gebeuren.

2. Wat is dyslexie?

De meeste mensen hebben wel eens gehoord van dyslexie. “Dan kun je niet lezen” of “iets met woorden.” Maar wat is dyslexie nou precies? In dit hoofdstuk proberen we dat uit te leggen.

Dyslexie?

Dyslexie is een taalstoornis. Je merkt het vooral tijdens het lezen of schrijven. Maar ook met luisteren en spreken kunnen mensen met dyslexie problemen hebben. De precieze oorzaak van dyslexie is niet bekend, wel zijn er veel theorieën over. Er wordt op dit moment gesproken over dyslexie als een probleem in een bepaald gebied van de hersenen, op de plek waar bijvoorbeeld ook het liplezen geregeld wordt. Dit betekent dat dyslexie niet alleen een probleem in het onderwijs is, maar juist ook een gezondheidsprobleem. De oorzaak van dyslexie is immers medisch.

Ongeveer 3% van de bevolking heeft dyslexie. Het is dus een veelvoorkomend probleem. Het komt voor in alle lagen van de bevolking. Dyslexie is wat anders dan dom of lui. Dyslectische leerlingen zijn te vinden van VMBO tot de universiteit. Wel komen dyslectische leerlingen zonder goede begeleiding vaak op een lager onderwijsniveau terecht. Bij dyslectici blijft het lees- en schrijfniveau flink achter, terwijl je wat anders zou verwachten als je kijkt naar het IQ. Bij een dyslectische leerling passen de taalprestaties dus eigenlijk niet bij de intelligentie.

Aard van dyslexie

Ook de precieze aard van dyslexie is nog niet zeker. Het zou gaan om een probleem met het koppelen van visuele tekens (dat zijn bijvoorbeeld letters of hele woorden) aan klanken. Ook het koppelen van tekens en klanken aan een betekenis kan een probleem vormen. Een voorbeeldje: als iemand het woord ‘stoel’ op het bord schrijft, dan weten mensen zonder dyslexie meteen welk geluid ze moeten maken om dat woord uit te spreken. Mensen met dyslexie weten dat niet meteen. Ze weten dat een bepaald geluid voor ‘stoel’ staat, maar hebben niet meteen een idee van de lettercombinatie (het woord) dat daarbij hoort.

Veel van wat we leren over klanken en over schrijven gaat bij ons automatisch. Dit is niet zo bij dyslectische mensen. Zij moeten bij veel meer dingen expliciet stilstaan. Een moeilijk punt voor dyslectische leerlingen is dat klanken geen één-op-één-relatie hebben met letters. Sommige letters kun je op verschillende manieren uitspreken, en andersom. Dit geldt niet alleen voor het Nederlands, maar voor alle talen die geen één-op-één-relatie hebben tussen klanken en letters. Een duidelijk voorbeeld is het Engels: De Nederlandse [a]-klank kom je in het Engels op verschillende manieren tegen, maar niet altijd geschreven met een [a].

<i>Voorbeeld</i>	
<u>Engels</u>	<u>Uitspraak</u>
Can't	Kant
Love	Lav
Dust	Dast

De letter [a] wordt in het Engels ook nog op verschillende manieren uitgesproken:

<i>Voorbeeld</i>	
<u>Engels</u>	<u>Uitspraak</u>
Can't	Kant
Cat	Ket
Make	Meek

Veel mensen met dyslexie denken anders dan mensen zonder dyslexie. De meeste mensen denken ongeveer in taal. Als je bijvoorbeeld een raadseltje hoort als: het is groen en het kwaakt, denkt iedereen gelijk aan kikker. De meeste mensen weten dan gelijk over welk woord het gaat, ze krijgen het beeld van het woord in hun hoofd. Dyslectische mensen denken vaak in beelden. Beelddenken betekent dat je als je over iets denkt, dat je niet het woord in je hoofd krijgt, maar een plaatje. Bij het raadseltje van hierboven, denken dyslectische mensen dus eerder aan het plaatje van een kikker dan aan het woord kikker. Beelddenken is een hele andere manier van denken, die een hele andere benadering van dingen geeft. Het heeft positieve en negatieve gevolgen. Positief is dat je vaak goed ruimtelijk inzicht hebt. Maar het schoolsysteem is vooral gebaseerd op taal en met beelddenken heb je vaak moeite om leerstof goed te begrijpen, vooral abstracte theorie.

Gevolgen van dyslexie

De gevolgen van dyslexie zijn heel verschillend. De meeste dyslectici hebben problemen met lezen, schrijven en spellen. Maar je kan ook problemen hebben met spreken en luisteren. Andere dyslectici hebben ook problemen met concentreren, plannen, onthouden, motoriek of ze halen links en rechts door elkaar. Ook rekenen kan lastig zijn. Daarnaast kunnen er ook problemen ontstaan door de slechte (taal)prestaties. Sommige dyslectische leerlingen hebben weinig zelfvertrouwen, ze voelen zich dom of onzeker.

Dyslexie geeft veel problemen bij het leren van een taal. In de moedertaal hebben de dyslectische leerlingen al problemen, met name met spelling, lezen en schrijven. Als dyslectici een vreemde taal moeten leren zijn deze problemen nog groter, omdat je een vreemde taal niet automatisch leert.

Dyslectische leerlingen hebben leesproblemen en zullen daarom veel moeite hebben met opdrachten die alleen schriftelijk worden gepresenteerd, zeker als het gaat om grote stukken tekst. Ze hebben moeite met het letterbeeld en zullen dus veel spelfouten maken. Ze zien uit zichzelf woorden niet als een afgesproken combinatie van letters, maar als geheel. Dus ze kijken niet precies naar welke letters in een woord staan, hoe het gespeld wordt, maar hoe het er ongeveer uitziet, het algemene beeld van een woord. Dat betekent dat dyslectische leerlingen vaak een beetje raden naar de goede spelling van een woord. Daar moet dus bijzondere aandacht aan gegeven worden. Ze ervaren ook problemen bij het onthouden en ophalen van informatie, wat het moeilijk maakt om de juiste informatie te gebruiken bij een opdracht. Voorwerpen (het gaat niet alleen om voorwerpen, maar ook om contexten bijvoorbeeld) uit de omgeving van dyslectische leerlingen helpen hen vaak bij het leren. Maar zodra ze in een andere omgeving worden getest ontstaan er problemen.

Het kan dus voorkomen dat dyslectische leerlingen iets lijken te beheersen, terwijl ze in een andere omgeving alles weer vergeten lijken te zijn.

Gezondheidszorg

Dyslexie is een medische aandoening. Daarom heeft niet alleen het onderwijs, maar ook de gezondheidszorg met dyslexie te maken. In deze paragraaf kijken we naar drie gebieden: de medische, de psychiatrische en de psychologische/orthopedagogische kant van dyslexie.

Medisch

Degene die binnen de gezondheidszorg vaak als eerste te maken krijgt met leesproblemen van kinderen is de huisarts of de schoolarts. Vaak worden ouders met hun kinderen door scholen naar de huisarts verwezen. In de meeste gevallen zal de huisarts de kinderen dan doorverwijzen naar een specialist. Bij dyslexie kunnen dan allerlei andere beroepsgroepen binnen de gezondheidszorg ingeschakeld worden, zoals psychologen, orthopedagogen, logopedisten, fysiotherapeuten en optometristen.

Psychiatrie

De psychiatrie heeft niet direct iets te maken met dyslexie. Toch komen psychiaters wel vaak in aanraking met dyslectici, omdat ze leerproblemen lijken te hebben. Dokter Reedijk, een belangrijke psychiater, geeft aan dat er bij kinderen een heleboel oorzaken voor leermoeilijkheden kunnen zijn. Daarbij zijn ook kinderen die, bij een overigens normale of goede intelligentie, op één gebied falen omdat zij een kleine aangeboren afwijking hebben. Bijvoorbeeld kinderen met een rekenstoornis, maar dus ook kinderen met dyslexie.

Verder vermeldt Reedijk dat de leerproblemen en de emotionele conflicten rondom de slechte schoolprestaties van het kind de nodige aandacht vragen. Een kind kan zich in zijn ontwikkeling geremd en zich voortdurend minderwaardig voelen. Daar zou het later als volwassene nog veel last van kunnen krijgen. Kinderen die een dergelijk probleem hebben, moeten extra aandacht krijgen en getraind worden om met dit zeer hinderlijke probleem om te gaan¹.

Psychologie / Orthopedagogiek

Het leren omgaan met een stoornis als dyslexie kan door intensieve training. De behandeling zal over het algemeen in de eerste plaats binnen het onderwijs moeten gebeuren. Toch zal hulp vanuit de gezondheidszorg nodig zijn. Vaak wordt de hulp van psychologen en/of orthopedagogen ingeroepen, in ieder geval bij het vaststellen en in kaart brengen van de stoornis. Soms vindt bovendien ook behandeling buiten het onderwijs plaats, bijvoorbeeld bij volwassenen.

In het algemeen houden psychologen en orthopedagogen zich bezig met het onderzoeken en behandelen van leer- en gedragsproblemen. Dus ook zij komen in aanraking met zaken als dyslexie en bijkomende problemen. Zoals Reedijk al heeft gesteld, kampen sommige dyslectici met emotionele problemen als gevolg van dyslexie.

¹ Reedijk, J.S.; Psychiatrie; Elsevier - 1996

3. Wat is het probleem?

Ongeveer 3% van de bevolking en dus ook van de leerlingen op school heeft dyslexie, zoals we ook in het vorige hoofdstuk zagen. Op dit moment zijn er nog veel problemen in de aanpak van dyslexie. Dyslectische mensen krijgen daardoor niet de begeleiding en hulp die ze zo hard nodig hebben. Veel mensen met dyslexie kunnen beter presteren op school, in hun werk of thuis en in hun vriendenkring, als ze de goede begeleiding krijgen.

Er zijn 3 stappen in de aanpak van dyslexie:

1. Signalering.
2. Diagnose.
3. Begeleiding en behandeling.

Bij deze drie stappen kan veel verbeterd worden. In dit hoofdstuk geven we kort aan wat onze visie daarop is. Eerst willen we het probleem van de dyslectische leerling nog iets scherper in beeld brengen, om te laten zien hoe belangrijk het is dat juist deze leerlingen die extra aandacht krijgen.

Probleem

Dyslectische leerlingen lopen in het onderwijs vaak op een gegeven moment vast. Dat kan al heel vroeg zijn, in groep 3 na een aantal maanden leesonderwijs. Dat kan ook pas laat gebeuren, aan het einde van de middelbare school of in het hoger onderwijs. Sommige volwassenen komen er pas in hun werk achter dat ze dyslexie hebben. Deze leerlingen vechten tegen hun problemen in het onderwijs. Ze moeten leren met een aangeboren handicap en zonder de juiste hulp kunnen de gevolgen groot zijn.

Zonder de juiste aanpak doen leerlingen met leesproblemen, waaronder dyslexie langer en intensiever een beroep op zorg op school. Leerlingen met dyslexie hebben ook een veel grotere kans dat ze blijven zitten tijdens hun schoolloopbaan². Dit betekent dat het 'dure' leerlingen zijn. Vaak hebben ze aan het eind van de basisschool (nog) niet voldoende lees- en schrijfvaardigheden en zijn dan functioneel ongeletterd; dit betekent dat ze met hun lees- en schrijfvaardigheid niet kunnen functioneren in het dagelijks leven. Dingen die voor de meesten van ons doodnormaal zijn, zoals de krant lezen, een verlangelijstje maken of een kaartje sturen naar een jarige, kunnen voor mensen met dyslexie een groot probleem opleveren. De moeite met taal geeft niet alleen last in de taalles. Alles om ons heen gebeurt met taal: alle schoolboeken zijn geschreven taal. Wiskundesommen worden verpakt in verhaaltjes. Voor aardrijkskunde en geschiedenis moet een leerling lappen tekst lezen. Bij handvaardigheid moet je een uitleg schrijven bij je eigengemaakte kunstwerk. Taal speelt een rol in alle vakken en als een dyslectische leerling niet heeft geleerd om te gaan met zijn handicap, geven al deze vakken problemen.

² Brief Leo Blomert aan mevr. Ross-van Dorp (kenmerk 03-0048), betreft Standpunt dyslexie naar een vergoedingsregeling

Deze gevolgen van de dyslexie in het onderwijs leiden vaak tot psychische problemen, zoals onzekerheid of faalangst, depressiviteit en stress. Ook hebben dyslectische mensen een grotere kans om later in de criminaliteit te belanden³.

Signalering

De signalering van dyslexie vindt nu op z'n vroegst plaats na een paar maanden leesonderwijs. Dan blijken bepaalde leerlingen niet mee te komen in het leesonderwijs en deze leerlingen kunnen worden getest op dyslexie. De signalen van dyslexie zijn echter in veel gevallen al veel eerder te zien. Zelfs bij kleuters zijn er al kenmerken van dyslexie te zien! Scholen letten alleen nog niet op deze signalen, maar beginnen pas met signaleren bij leesproblemen. Omdat dyslexieonderzoek pas kan plaatsvinden bij hardnekkige leesproblemen, is er eerst een periode van extra begeleiding nodig voor er een officiële diagnose dyslexie kan worden gesteld. Dit kost alles bij elkaar vaak al een half jaar of langer, waarin de dyslectische leerling een achterstand opbouwt in een heel belangrijk jaar, namelijk groep 3.

Eén van de belangrijkste oorzaken van dyslexie is erfelijkheid. Als scholen dus weten dat ouders dyslexie hebben, is er al gauw een aantal leerlingen dat extra in de gaten gehouden moet worden. Ook andere signalen kunnen al voor groep 3 opgevangen worden, zoals moeite hebben met rijmen of liedjes niet kunnen onthouden. Wanneer hierop gelet wordt zijn de risicoleerlingen al in groep 3 bekend. Er kan dan al in het begin van dat jaar extra begeleiding ingezet worden en daardoor eerder een dyslexieonderzoek worden aangevraagd. Het is dus van groot belang dat leerkrachten ook al in een vroeg stadium van het leesonderwijs, de signalen van dyslexie kunnen herkennen.

Diagnose

De diagnose dyslexie kan alleen gesteld worden door een daarvoor opgeleide specialist. De scholen kunnen een beperkt aantal leerlingen per jaar laten testen op dyslexie. Het bedrag wat hiervoor beschikbaar is, is vaak te krap voor het aantal onderzoeken dat een school wil laten uitvoeren. Sommige scholen hebben het budget hiervoor helemaal aan iets anders besteed. Dat betekent vaak dat leerlingen pas een jaar later getest kunnen worden. Daarnaast zijn er vaak nog wachtlijsten voor de dyslexieonderzoeken. Dus ook na het signaleren van de dyslexie op school, loopt de officiële diagnose nog vaak lange vertraging op.

Voor ouders is de enige mogelijkheid om dit te omzeilen zelf het kind laten onderzoeken door een particuliere instantie. De kosten van deze onderzoeken zijn veel hoger en daardoor voor veel ouders niet haalbaar, omdat deze onderzoeken niet vergoed worden. Door de erfelijkheidsfactor hebben ouders vaak ook nog meerdere kinderen met dyslexie, waardoor de kosten voor onderzoek helemaal torenhoog oplopen.

Begeleiding en behandeling

Zoals hierboven al is opgemerkt doen leerlingen met leesproblemen (dus niet alleen de dyslectische leerlingen), zonder goede extra begeleiding langer en intensiever een beroep op hulp van school. Met een goede begeleiding vanaf het begin van de problemen, kunnen de leerlingen met alleen leesproblemen snel weer meekomen

³ The Sociological Implications of Untreated Dyslexia, Linkage Of Dyslexia With Crime; Lisa Seeman

met de rest van de klas. De leerlingen met dyslexie blijven dan alleen over. Deze leerlingen blijven hulp nodig hebben, maar in latere jaren steeds minder, omdat ze zelfstandig met hun probleem kunnen omgaan. Belangrijk is dat in groep 3 als de problemen zich openbaren, de leerlingen een intensieve begeleiding krijgen van ongeveer een half uur per dag per leerling. Deze behandeling heeft bewezen succesvol te zijn en de leerlingen erg vooruit te helpen! Normaalgesproken gaan leerlingen met leer- of gedragsproblemen naar de Remedial Teacher (RT'er) voor Remedial Teaching (RT). Deze speciale leerkracht geeft buiten de lessen extra hulp en begeleiding aan de leerlingen. Bijvoorbeeld door de lesstof nog eens te herhalen of voor te bereiden of extra oefeningen te doen. Maar veel scholen hebben geen ruimte bij de remedial teacher voor zo'n intensieve behandeling als nodig is voor dyslectici en zouden daarvoor meer geld moeten krijgen om personeel aan te stellen. Dit geld is er alleen niet. Scholen krijgen voor dyslexie een vast budget, wat onafhankelijk is van het aantal dyslectische leerlingen en wat veel te weinig is voor intensieve begeleiding. Hiervan kunnen ze vaak niet de kosten betalen voor de extra hulp die dyslectische leerlingen nodig hebben. Dyslectische leerlingen krijgen daardoor vaak een minder intensieve begeleiding.

Een andere optie in de behandeling van dyslectische leerlingen is hulp zoeken buiten de school bij een specialist. Door een behandeling van een specialist kunnen dyslectische leerlingen beter met hun handicap omgaan, doordat ze op de juiste manier leren en compenseren. Deze behandelingen zijn echter erg prijzig en worden niet vergoed.

Een belangrijk punt in de aanpak van dyslexie op school is dat het een gestructureerde aanpak is met extra hulp buiten de lessen en extra aandacht en hulp in de les. Deze twee moeten samengaan. Op dit moment is dat nog moeilijk, omdat leerkrachten hiervoor te weinig kennis hebben van dyslexie. En gespecialiseerde hulp is ook voor een school te duur om in te huren.

4. Wat gebeurt er al?

In dit hoofdstuk willen wij een kort overzicht geven van wat er op dit moment gebeurt in de aanpak van dyslexie. Omdat er veel verschillen zijn in de aanpak van dyslexie en veel scholen een eigen aanpak hebben ontwikkeld, is het overzicht niet compleet. Wel geeft het een goede indruk van de grote lijnen in de aanpak van dyslexie.

Basisonderwijs

De aanpak van dyslexie in het basisonderwijs start vaak in groep 3 of 4. Vanaf groep 3 leren de leerlingen lezen en wordt de dyslexie vaak echt zichtbaar. Vanaf dit moment kan er dus daadwerkelijk begonnen worden met signalering.

Voor het basisonderwijs zijn er twee protocollen 'Leesproblemen en Dyslexie' voor de signalering en aanpak van dyslexie, één voor de onderbouw (vanaf groep 3) en één voor de bovenbouw (vanaf groep 5). Veel basisscholen werken bij de signalering en aanpak van dyslexie met deze protocollen. Op initiatief van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen zijn ze laatst uitgebracht. Een enkele school heeft zelf een plan van aanpak geschreven voor dyslexie. Maar er zijn ook nog steeds veel scholen die geen beleid hebben voor de aanpak van dyslexie.

Voor de diagnose

Leerlingen die moeite hebben om te leren lezen of veel fouten blijven maken bij het schrijven, worden vaak door de leerkracht eruit gepikt voor extra aandacht. In veel gevallen krijgen deze leerlingen RT. De RT is er in de beginfase vaak op gericht om extra te oefenen op de dingen die moeilijk gaan in de les of om de leerlingen te helpen de opdrachten van de afgelopen lessen bij te werken met hulp van de RT'er.

Dyslexie kan volgens de officiële definitie pas vastgesteld worden na een half jaar leesonderwijs, wanneer een leerling met extra zorg nog steeds een ruime achterstand heeft. De officiële diagnose wordt daarom in veel gevallen op zijn vroegst halverwege groep 3 gesteld. De leerling wordt voor een diagnose onderzocht door een externe specialist. Dit onderzoek wordt op verschillende manieren bekostigd. Vaak draagt de school een deel van de kosten. Maar vaak ook komt een deel van de kosten voor de rekening van de ouders. Omdat scholen maar een beperkt budget hebben voor dyslexieonderzoeken komt het ook regelmatig voor dat leerlingen die een dyslexieonderzoek nodig hebben, pas later zo'n onderzoek krijgen, omdat het budget op is. Of de ouders moeten zelf een dyslexieonderzoek regelen, wat vaak veel hogere kosten geeft. Bovendien hebben scholen en ouders vaak te kampen met wachtlijsten bij de instellingen die dyslexieonderzoeken verrichten.

De aanpak

De leerling die officieel dyslexie heeft, krijgt bijzondere hulp. Veel scholen volgen hiervoor de protocollen van het ministerie. De leerling krijgt extra tijd bij toetsen en krijgt soms (gedeeltelijke) vrijstelling voor bepaalde opdrachten of beoordelingscriteria. Een voorbeeld is dat er bij een vak waar spelling geen rol speelt (zoals geschiedenis) de spelling ook niet meegenomen wordt bij de beoordeling van het werk.

Buiten de les gaat de leerling in de meeste gevallen naar de RT. Daar werkt de RT'er vaak aan de voorbereiding van de lessen en het trainen van de zwakke punten van de leerling. Een veelgebruikte methode is het 'flitsen'. Hierbij worden kaartjes met letters of woorden kort aan de leerling getoond, terwijl de leerling zo snel mogelijk moet zeggen wat er op het kaartje staat. Ook kaarten met wisselwoorden, waar een woord telkens één letter verschilt met de andere woorden, of andere woordrijen worden vaak gebruikt in de RT bij dyslectische leerlingen. Naast de bekende oefeningen, zijn er ook enkele scholen die een eigen programma hebben voor leerlingen met dyslexie, soms zelfs onder begeleiding van een dyslexiespecialist.

In de hogere groepen van de basisschool speelt vooral de aanpak van dyslexie nog een rol, de signalering raakt over het algemeen wat meer op de achtergrond, ook al kan dyslexie heel goed een paar jaar verborgen of gecompenseerd worden, vooral door de intelligente leerlingen.

Een voorbeeldproject

Een bijzonder programma heeft in Rotterdam gedraaid. In deze stad is drie jaar een proefproject geweest voor de aanpak van dyslexie: de Rotterdamse Aanpak Dyslexie (RAD). In deze aanpak krijgen de leerlingen met leesproblemen vanaf het begin van groep 3 intensieve extra zorg. De leerlingen met een hardnekkig probleem werden getest op dyslexie. De dyslectische leerlingen kregen een behandeling op school en buiten de school door specialisten van het Pedagogisch Instituut. De kosten van deze behandeling kwamen voor rekening van de scholen en van de gemeente. Leerlingen met dyslexie en een andere handicap (ADHD etc.) kregen een speciale (vergoede) behandeling bij het RMPI (Rotterdams Medisch Pedagogisch Instituut). Deze aanpak bleek zeer succesvol: de leerlingen met leesproblemen, maar zonder dyslexie konden na de intensieve behandeling in het begin van groep 3, de rest van de schooltijd goed mee komen zonder extra hulp. De leerlingen met dyslexie presteerden ook stukken beter in hun verdere schoolloopbaan.

De bezwaren rond deze aanpak zijn volledig toe te schrijven aan de kosten. De scholen moeten investeren in extra uren voor RT, wat vaak extra personeel betekent. De diagnose en de behandeling van dyslexie zijn ook grote kostenposten. In het RAD-project liep het allemaal goed door een eigen bijdrage van de scholen en door subsidie van de gemeente. Doordat deze subsidie is stopgezet, is ook het project niet voortgezet.

Voortgezet onderwijs

Voor het voortgezet onderwijs is onlangs het protocol dyslexie verschenen. Er is nog niet zoveel bekend over de implementatie van dit protocol.

In het voortgezet onderwijs krijgt de signalering van dyslexie een stuk minder aandacht. Vaak wordt er vanuit gegaan dat eventuele dyslexie al ontdekt zal zijn en dat er geen nieuwe gevallen meer opduiken. Soms geven scholen aan de hand van een spellingtoets in de brugklas nog aandacht aan de signalering van dyslexie.

Leerlingen die het voortgezet onderwijs binnenkomen met dyslexie, kunnen hun dyslexieverklaring vaak gebruiken voor een aantal aanpassingen. Met de dyslexieverklaring krijgen deze leerlingen vaak meer tijd voor toetsen en soms

vrijstellingen bij de talenvakken. Wat nog vaak vergeten wordt, is dat dyslexie ook een belemmerende rol speelt bij andere vakken, zoals de zaakvakken en zelfs bij de exacte vakken. De leerlingen met dyslexie krijgen soms ook extra begeleiding van mentoren of een speciale begeleider

Helaas is het zo dat leerlingen met dyslexie zelf hun aanpassingen in het voortgezet onderwijs moeten regelen. De leerlingen moeten zelf erachter aan om de voorzieningen te krijgen die ze nodig hebben. Vaak is er geen netwerk of beleid om leerlingen over de hele breedte van de schoolloopbaan op te vangen. Over de hele breedte: in alle jaren, in alle richtingen, bij alle vakken.

In het voortgezet onderwijs worden veel voorzieningen nog alleen gebruikt bij leerlingen van het VMBO. Veel scholen beseffen niet dat er ook op de HAVO en het VWO leerlingen met dyslexie zijn. Deze leerlingen zijn vaak een 'vergeten groep', dit komt deels doordat ze minder opvallen doordat ze hun dyslexie compenseren met andere aspecten. Oftewel camouflage komt geregeld voor.

Middelbaar Beroeps Onderwijs en Hoger onderwijs

In het MBO en hoger onderwijs (HBO en universiteit) is er nog maar weinig aandacht voor dyslexie. Er zijn maar een beperkt aantal mogelijkheden waar je als dyslecticus vaak nog voor moet vechten ook. Ook in het hoger onderwijs kun je met een dyslexieverklaring extra tijd krijgen voor toetsen. Verder kun je met de dyslexieverklaring bij de IB-Groep een extra jaar studiefinanciering aanvragen als je door je dyslexie studievertraging oploopt.

Sommige instellingen voor hoger onderwijs bieden extra begeleiding aan voor dyslectische studenten, bijvoorbeeld in de vorm van een helpdesk of mentor. Het Steunpunt Handicap + Studie biedt ook informatie en advies.

Voor overige aanpassingen of voor signalering ben je in het hoger onderwijs vaak afhankelijk van de docenten en andere medewerkers. Hoeveel kennis zij hebben van dyslexie bepaalt vaak hoeveel hulp en aanpassingen de dyslectische student krijgt.

5. Zijn docenten voorbereid?

Cruciaal in het effectief aanpakken van de problemen rond dyslexie is de kennis die de docenten hierover hebben. Om hier een beeld van te krijgen, hebben we een klein onderzoek uitgezet bij de instellingen die de toekomstige docenten voor het onderwijs klaarstomen, namelijk hogescholen met een lerarenopleiding (2e graads lerarenopleidingen genoemd, dit zijn 4-jarige opleidingen gericht op VMBO en onderbouw HAVO en VWO) of pabo's (voor leraar basisonderwijs). De universiteiten leveren daarnaast ook leraren af via de 1e graadsopleiding (een één-jarige opleiding tot leraar in de bovenbouw van HAVO en VWO, na een universitaire studie in het vak), deze zijn niet in het onderzoek betrokken, maar onze aanbevelingen gelden uiteraard ook voor hen.

We hebben de hogescholen vier vragen gesteld met betrekking tot dyslexie. Namelijk:

- Kunt u mij vertellen wat het 4-jarige lesprogramma is op uw lerarenopleiding/Pabo?
- Wat zit er in dit lesprogramma wat betrekking heeft op dyslexie?
- Hoe wordt dit getoetst?
- Wordt deze stof aangeboden aan de hand van literatuur, of is het zelfstudie/research voor de studenten zelf?

We hebben deze vragen aan 27 hogescholen voorgelegd. Hiervan hebben er 22 gereageerd.

Onderzoeksresultaat

Op de vragen, zoals hierboven gesteld, kregen we wisselende antwoorden. De hogescholen blijken via heel verschillende lesmodules het onderwerp dyslexie aan te bieden. Een groot aantal hogescholen maakt daarvoor gebruik van een module waarin allerlei zorgproblemen aan de orde komen. Eén van de onderwerpen hierbinnen is dyslexie. Deze module heeft vaak de vorm van een zelfstandig onderzoek door studenten naar een bepaald subonderwerp. Ook wordt hun gevraagd om vervolgens met medestudenten, die een ander subonderwerp hadden, een dossier samen te stellen. Studenten doen binnen een dergelijke module dus geen minimum hoeveelheid kennis op, maar leren vooral iets over een onderwerp wat hun interesse heeft op basis van zelf onderzochte of opgezochte materialen. Deze moeten weliswaar aan bepaalde eisen voldoen maar deze kennis wordt niet getoetst.

De hogescholen die dyslexie op een andere manier aanboden, varieerden sterk in hun aanpak. Sommige hogescholen bieden het in kleine modules van lees- en spellingsproblemen, waarvan dyslexie een onderdeel is, met vervolgens een kennistoets of een stageopdracht. Er is echter ook een school die zowel literatuur als casussen als stageopdracht verplicht stelt voor hun opleiding. Wel bieden bijna alle hogescholen voor de geïnteresseerden lees- en spellingsproblemen, waaronder dus dyslexie, aan in een minor.

Op basis van bovenstaande gegevens kunnen we concluderen dat een groot aantal opleidingen slechts in beperkte mate en vooral op vrijwillige basis aandacht schenkt aan het onderwerp dyslexie. Veelal wordt het behandeld als één van de vele 'zorg'onderwerpen die studenten later tegen kunnen komen. Herkenning van dyslexie op basis van wat de gemiddelde docent aan bagage meekrijgt, is dus niet eenvoudig.

Het masterplan dyslexie⁴, een initiatief van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, zet zich onder andere in voor meer aanbod van kennis voor de studenten. Eén van de onderdelen is een inventarisatie naar de dyslexie-onderdelen op de lerarenopleiding⁵. Een aantal hogescholen zijn in het kader van het masterplan dyslexie bezig met het ontwikkelen van programma's voor de studenten. Dit is overduidelijk een stap in de goede richting, die hopelijk in heel het land navolging zal vinden.

Differentiatie op basis van type opleiding

Het is enigszins afhankelijk van het type opleiding welke hoeveelheid leerstof voldoende te noemen is. In dat kader kunnen we onderscheid maken tussen vakken en doelgroep.

Wat betreft de doelgroep is het belangrijk om het verschil tussen een pabo en een lerarenopleiding onder ogen te zien om het verschil in aanbod te begrijpen. De pabo is gericht op het basisonderwijs en hier is er dus een pakket aan vakken dat uit meerdere vakken bestaat, omdat er vanuit gegaan wordt dat de docent in principe alle vakken geeft. Dit is wel nog extra gespecificeerd op onderbouw, middenbouw of bovenbouw, afhankelijk van welke richting de student gekozen heeft. De lerarenopleiding is gericht op het opleiden van docenten die bestemd zijn voor het voortgezet onderwijs of het MBO. Hier worden de docenten niet op alle vakgebieden opgeleid maar op een specifiek vakgebied. Ook is de leeftijd van de leerlingen waar de student straks mee te maken krijgt uiteraard geheel anders, wat ook voor de aanpak van dyslexie gevolgen heeft.

Lerarenopleiding

Op dit moment wordt er wat betreft onderwijs in dyslexie binnen de lerarenopleiding geen onderscheid gemaakt tussen de verschillende studierichtingen (talen, exact en maatschappij). Dit zou wel zo moeten zijn. Hoewel de exacte en maatschappij vakken ook steeds 'taliger' worden is er een onderscheid te maken tussen het stilstaan bij en het herkennen van dyslexie en er sterk rekening mee houden in het lesgeven in vreemde talen..

Indien de opleiding gericht is op exacte of maatschappij vakken is het van belang dat de studenten weten wat dyslexie is en hoe ze hiermee om moeten gaan, aangezien ze vaak leerlingen met dyslexie in de klas zullen hebben. De docenten moeten weten wat voor extra hulp ze de leerlingen kunnen geven en wat voor makkelijke hulpmiddelen aan te bieden zijn. Het is dus van belang dat ze er iets vanaf weten, maar aangezien er geen sprake is van een taal is het niet nodig dat deze studenten zich erin gespecialiseerd hebben. In dit geval zouden kennis van dit onderwerp en

⁴ www.masterplandyslexie.nl

⁵ www.dyslexiemonitor.nl

een dossier met naslagwerken en casussen, waarin praktijkvoorbeelden worden behandeld, genoeg zijn om de juiste hoeveelheid kennis op te doen om leerlingen te begeleiden en om rekening met deze leerlingen te houden.

Maar van het grootste belang is dat de studenten van taalvakken weten wat dyslexie is, dit kunnen herkennen, en juist kunnen handelen als er sprake van is. Taaldocenten krijgen in de dagelijkse praktijk veel te maken met dyslexie, omdat taal nu net bij deze leerlingen het probleem is. Bij het aanleren van een vreemde taal zullen zij daar veel meer moeite mee hebben en dus meer tijd en aandacht nodig hebben. Ook kan het zijn dat pas bij het leren van een vreemde taal duidelijk wordt dat er sprake is van dyslexie. Bij deze vakken kan het een enorme invloed hebben op de resultaten als er niet op de juiste manier mee omgesprongen wordt. Het is dus belangrijk dat deze aanstaande docenten het kunnen herkennen als een leerling symptomen vertoont van dyslexie, zodat dit verder onderzocht kan worden en er indien nodig verdere behandeling plaatsvindt. Ook kunnen er aangepaste leermiddelen komen, zoals laptops of vergrote toetsen. Dit zorgt voor betere resultaten en meer zelfvertrouwen bij de leerling. In een dossier met door de studenten zelf samengesteld materiaal is de kans groot dat belangrijke kennis niet wordt opgedaan. Hogescholen moeten zich er van verzekeren dat taaldocenten een minimum aan broodnodige kennis over dyslexie hebben. Zodat de aanstormende docenten als ze straks klaar zijn, niet tekort zullen schieten in hun handelen met dyslectische leerlingen.

Pabo

Voor de Pabo geldt een totaal ander verhaal. Deze docenten-in-spé moeten weer andere kennis tot hun beschikking hebben. Omdat een basisschoolleraar alle vakken moet kunnen geven, gelden hier dezelfde eisen voor alle studenten. Iedere student dient het wat en hoe rondom dyslexie te kennen. Wel is het wenselijk om onderscheid te maken naar de specialisatie van de student. Vooral in de onderbouw van het basisonderwijs staat de herkenning van het probleem centraal. Als het probleem al vroeg herkend wordt, kunnen er onderzoeken gedaan worden om zo tot een diagnose te komen. Op basis daarvan kan er vervolgens een behandelplan opgesteld worden. Vooral in het eerste jaar waarin leerlingen leren schrijven is het belangrijk dat een docent in staat is om dit op te merken, zodat er in daarop volgende jaren rekening mee gehouden kan worden en er aangepaste leermiddelen komen. Maar ook groep 2 speelt een belangrijke rol in de signalering van de voortekenen van dyslexie. In de midden- en bovenbouw moeten docenten vooral bekwaam zijn in de behandeling van dyslexie, maar ook hier blijft herkenning van het probleem nodig voor leerlingen waarbij het zich pas later openbaart. Sommige leerlingen weten het namelijk soms lange tijd verborgen te houden.

Minimumpakket

Door de verscheidenheid van de opleidingen is het niet mogelijk om een eenduidig minimumpakket voor de lerarenopleiding/pabo vast te stellen. Voor de lerarenopleidingen in de talen en de pabo's is het zinvol dat er gezorgd wordt dat de studenten zowel de theorie kennen als de protocollen die in de praktijk gebruikt worden na het signaleren van dyslexie opdat de juiste hulpverlening ingeschakeld kan worden. Maar ook dat er in de praktijk mee wordt gewerkt, zodat studenten de protocollen leren toepassen door bijvoorbeeld een leerling met dyslexie te

ondersteunen. Er dient dus sprake te zijn van een minimum aan kennis en praktijkervaring.

Het werken in projectgroepen brengt nog een extra risico met zich mee, wanneer dyslexie één van een groot aantal mogelijke onderwerpen is. Er bestaat namelijk de kans dat een groot aantal studenten zich er helemaal niet of amper in verdiept hebben, doordat de taken onderling verdeeld worden. Wanneer het project om meerdere subonderwerpen draait zullen de studenten ieder een onderwerp voor zich nemen. Hierdoor is er dus één van de hele groep die wel weet wat dit inhoudt en de rest niet. Dit geldt uiteraard ook voor de andere onderwerpen rond zorgleerlingen waar de docenten van straks onvoldoende op voorbereid zullen zijn. Maar het aantal leerlingen met dyslexie is in verhouding veel groter, ongeveer 1/3 van de zorgleerlingen heeft dyslexie.

Het nauwelijks leren door het verdelen van taken is in ieder geval een probleem in de gevallen waarin dit het enige moment in de opleiding is waar deze onderwerpen voor iedereen aan bod komen. Dit is absoluut ongewenst. Iedere toekomstige docent moet actief kennis genomen hebben van het wat en hoe rondom dyslexie. Men kan zeggen dat het opdoen van de juiste kennis en vaardigheden de verantwoordelijkheid van iedere student op zich is, maar daar zou je de toekomstige leerlingen in het onderwijs mee te kort doen. Dit is vooral belangrijk bij de opleidingen voor docenten van talen en in het basisonderwijs, omdat dyslexie daar de meeste gevolgen heeft. Maar ook bij de exacte en maatschappij vakken is belangrijk dat de studenten weten hoe ze met dyslexie om moeten gaan en wat het is. De eisen zijn voor deze laatste groep wat lager, wat echter niet wegneemt dat al deze studenten ook meer dan oppervlakkig kennis genomen moeten hebben van het verschijnsel dyslexie.

Conclusie

Het is duidelijk dat er in de lerarenopleidingen en pabo's meer aandacht besteed moet worden aan het herkennen en inspringen op dyslexie dan dat er tot nu toe veelal gedaan wordt, omdat dit uiteindelijk niet tot de juiste vakbekwaamheid zal leiden. Hoewel sommige hogescholen dus wel degelijk dit al in zien, volgen ook een heel aantal het pad waarop bij de studenten gewoon niet genoeg kennis aanwezig zal zijn als ze start-klaar zijn. Hoewel de docenten toch de eerste zijn die dyslexie moeten signaleren. Maar hiervoor moeten ze wel de juiste kennis in huis hebben. Werk aan de winkel dus voor de hogescholen...

6. Het moet en kan anders!

Zoals we in de vorige hoofdstukken zagen is dyslexie een groot probleem. Er gebeurt al het een en ander om dyslexie aan te pakken, maar het moet en het kan veel beter. Hier en daar een proef-project is niet voldoende. Dyslexie moet structureel aangepakt worden!

Oplossingen

In het vorige hoofdstuk hebben we uitgebreid stil gestaan bij de opleiding van docenten. Dit was niet voor niets. Wanneer we het probleem bij de wortel willen aanpakken moeten de leraren getraind worden om dyslexie te herkennen en er op de juiste manier mee om te gaan. In de opleiding moet er daarom meer aandacht komen voor dit verschijnsel. In de eerste plaats moeten alle pabo-studenten vertrouwd gemaakt worden met de theorie over dyslexie en de protocollen die bij de aanpak worden gehanteerd. Speciale aandacht is daarbij vereist voor toekomstige leraren in de onder- en middenbouw. Ook op de lerarenopleidingen voor het voortgezet onderwijs is aandacht voor dit probleem nodig. Vooral bij de talen is dat belangrijk, maar ook docenten van andere vakken moeten zich bewust worden van de problemen die kunnen ontstaan door de prominente plaats van taal in de meeste vakken. Het is ook noodzakelijk om docenten in het onderwijs bij te scholen op dit terrein.

Basisonderwijs

Een eerste vereiste is dat de bestaande protocollen, die door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen zijn ontwikkeld, in alle scholen verplicht worden ingevoerd. Voor een succesvolle invoering is training van de docenten die ermee gaan werken cruciaal. Voor zover er al dyslexieplannen binnen de school bestaan, moet gekeken worden hoe deze aan de protocollen gekoppeld kunnen worden (of andersom).

De volgende stap is een verhoogde inzet en aandacht in de groepen 2 tot en met 4. De docenten van deze groepen verdienen extra training en ondersteuning door een taalspecialist. Een team van taalspecialisten moet door de schoolbesturen aangesteld worden en dan flexibel inzetbaar zijn op de verschillende scholen. De scholen kunnen voor de bekostiging hiervan een beroep doen op een 'dyslexiepot' die hiervoor per regio beschikbaar wordt gesteld. De taalspecialist ondersteunt niet alleen de docenten, maar verzorgt ook de (dagelijkse) taaltrainingen van dyslectische leerlingen.

Voortgezet Onderwijs

De overgang van het basisonderwijs naar voortgezet onderwijs is een belangrijk moment. Er kan veel fout gaan, maar gelukkig ook veel goed. In een groot aantal plaatsen wordt veel werk gemaakt van een goede overdracht van leerlinginformatie. Voor leerlingen met dyslexie is het van nog groter belang dat de nieuwe school vanaf het begin weet dat ze met een leerling met dyslexie te maken hebben, dan kunnen ze daar ook vanaf het begin op inspelen. Het is daarom wenselijk dat in elk overdrachtsdocument de vraag wordt opgenomen of een leerling dyslexie heeft of dat er een vermoeden van dyslexie bestaat.

Het is belangrijk dat de aanpak van dyslexie voortdurend onder de aandacht gebracht wordt. Daarom is het belangrijk dat er op iedere middelbare school een docent, bij voorkeur een taal-docent, wordt aangesteld die de taak krijgt om de dyslexieaanpak te coördineren. De taak van zo'n coördinator is het begeleiden van dyslectische leerlingen en adviseren van docenten. Door deze dyslexiedocent jaarlijks speciale nascholing te laten volgen, is er voldoende kennis op een school aanwezig. Om er voor te zorgen dat een coördinator voldoende op de hoogte is van de laatste ontwikkelingen, moet een docent minimaal 2 procent van zijn tijd besteden aan nascholing. De docent houdt hiermee nog 8% over voor andere nascholing, want 10% is de officiële richtlijn. Dat moet ruim voldoende zijn voor zijn overige taken.

De vreemde talen vormen voor sommige leerlingen met dyslexie een bijna onoverbrugbaar obstakel. Het is niet goed om deze leerlingen koste wat het kost alle vreemde talen te laten leren. Het is verstandiger om hen te laten focussen op de meest gesproken vreemde taal, namelijk het Engels. Zij moeten vrijstelling kunnen krijgen van Duits en/of Frans om de bespaarde tijd in Nederlands en Engels te steken. Dit betekent uiteraard niet dat leerlingen die er ondanks de moeite voor kiezen om toch alle vreemde talen te volgen, de broodnodige ondersteuning onthouden mag worden.

Voor sommige leerlingen is de overgang naar de middelbare school ook het moment dat dyslexie ontdekt wordt. De vreemde talen zijn vaak de vakken die problemen opleveren. Ieder jaar moeten de docenten van deze klassen er daarom alert op zijn dat problemen bij het aanleren van de taal met dyslexie verband kunnen houden. De dyslexiecoördinator kan hierin een ondersteunende rol spelen.

Hoger Onderwijs

Op slechts enkele hogescholen en universiteiten is er momenteel een punt waar dyslectische studenten terecht kunnen. Het is onaanvaardbaar dat de aanpak van dyslexie zo mager plaatsvindt. Het is daarom noodzakelijk dat op elke hogeschool of universiteit een steunpunt komt voor studenten met dyslexie. Het is belangrijk dat dit steunpunt opengesteld wordt voor alle studenten met taalproblemen of er zelfs een algemeen steunpunt voor studenten met een handicap van te maken, zodat er geen studenten buiten de boot vallen. Binnen zo'n breed steunpunt moeten de medewerkers zich wel specialiseren, zodat er voldoende kennis in huis is. De medewerkers van het steunpunt kunnen met allerlei dingen bezig gaan. Niet alleen met de actieve begeleiding van studenten, maar ook met het voorlichten van docenten en het bijstaan van de student in eventuele onderhandelingen voor extra voorzieningen. Verder dient het steunpunt uiteraard als informatiepunt voor alle studenten, docenten en beleidsmakers met vragen.

Om te garanderen dat dit steunpunt goed functioneert moet het steunpunt in de visitatie worden opgenomen. Het steunpunt is dan een van de onderwerpen waarop de kwaliteit van de onderwijsinstelling gecontroleerd wordt. Een minimum zou daarbij kunnen zijn dat het steunpunt op zijn minst 4x per jaar contact heeft met studenten met een handicap en minimaal 2x per jaar met hun studiebegeleiders.

Gezondheidszorg

Naast de vele maatregelen die we voor het onderwijs genoemd hebben is het van groot belang dat de diagnosticering voor iedereen toegankelijk is. De testen mogen niet voor rekening van de ouders komen, maar moeten voor iedereen die vermoedelijk dyslexie heeft kosteloos beschikbaar zijn. Als er extra behandeling, bij een instituut als het RMPI gewenst is, moet dit ook door de overheid vergoed worden. De diagnosticering en medische behandeling zouden opgenomen kunnen worden in de ziektenkostenverzekering of via de AWBZ vergoed kunnen worden. Het vergoeden van deze zaken is een kwestie van een goede gezondheidszorg en die verantwoordelijkheid ligt bij de samenleving en niet bij de ouders die, door de erfelijkheidsfactor, vaak meerdere dyslectische kinderen hebben.

Bezuinigen

Uiteraard zijn met al de bovenstaande maatregelen kosten gemoeid. Deze kosten zijn ruwweg in twee delen op te delen, namelijk een onderwijs- en een gezondheidsdeel. Het onderwijsdeel, de begeleiding in de school, komt voor rekening van de begroting van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. De diagnosticering (testen) en eventuele behandeling buiten de school komt voor rekening van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Daarnaast moeten beide ministeries evenredig bijdragen aan onderzoek naar de oorzaak en behandeling van dyslexie.

Niet alleen voor alle betrokkenen is het verstandig dat de problemen rond dyslexie aangepakt worden. Ook voor de samenleving als geheel is dit zowel sociaal als financieel gewenst. Dit bleek onder ander uit een berekening van Leo Blomert in 2003. De gegevens die hieronder genoemd worden, komen uit een brief die hij schreef aan de staatssecretaris van VWS.

Achtergrond berekening

Een paar jaar geleden is gesproken over de invoering van een subsidieregeling voor gespecialiseerde behandelingen van dyslexie, in daartoe aangewezen specialistische dyslexie instituten. Dit onderzoek, uitgevoerd door diverse wetenschappers, heeft ook de kosten van dyslexie in de huidige situatie in kaart gebracht.

Bij de kostenberekening die in het onderzoek gedaan is, is alleen rekening gehouden met de makkelijk in te schatten kosten van dyslexie in het primair onderwijs: doublures, extra begeleiding, speciaal onderwijs. Ook wordt een schatting gemaakt van de leerlingen die belemmerd worden in het vervolgonderwijs, maar daar zijn in dit onderzoek niet de kosten van bekeken.

Per dyslectische leerling kunnen de kosten geschat worden op € 3.795,-, en dat is op een voorzichtige manier berekend. Een diagnose en een behandeling (die in 80% van de gevallen effectief is) kost maar ongeveer € 4.500,-. Het subsidiëren van deze behandelingen kost de overheid uiteindelijk maar € 700,- per leerling. Dat is erg weinig, zeker ook als je bedenkt dat er naast de extra kosten tijdens het onderwijs, later ook extra kosten komen.

Kostenberekening

Doublures

0.321% van de dyslectische leerlingen doubleert minimaal 1x in het primair onderwijs. Het totale gemiddelde binnen het primair onderwijs (voor alle leerlingen) ligt op 0.024%. Dat betekent dat dyslectische leerlingen een 13x grotere kans hebben op doublure dan andere leerlingen. De kosten van een leerling in het primair onderwijs bedragen per jaar € 3.400,-. Als we corrigeren voor de normale doublures bedragen de doublurekosten als gevolg van dyslexie per dyslectische leerling ruim € 1.000,-.

Extra begeleiding

Uit het onderzoek bleek ook dat ruim 96% van alle dyslectici in het basisonderwijs een of andere vorm van extra begeleiding krijgen voor hun lees- en spellingsproblemen. In de berekening is alleen meegenomen een begeleiding van minimaal 1 uur per week, minimaal 3 maanden per jaar door minstens een leerkracht of remedial teacher. Dit is dus erg voorzichtig ingeschat. Er is uitgegaan van een uurtarief van € 40,- voor de begeleider, plus een overhead van €10,-. De kosten van deze investering per leerling bedragen dan € 2.400,-. Daarbij wordt er van uitgegaan dat deze begeleiding maar in één jaar gebeurt! Dat is niet erg waarschijnlijk. Als dit bijvoorbeeld zes jaar lang zou gebeuren, zijn de kosten per leerling zelfs € 14.400,-. En daarbij moet nog opgemerkt worden dat deze begeleiding niet kan voorkomen dat dyslectici bij het verlaten van de basisschool nog steeds een grote achterstand hebben in lezen en spellen.

Speciaal onderwijs

In het speciaal onderwijs (SO) zitten 51.000 leerlingen. Het SO is ingedeeld in clusters, in cluster IV zitten 12.000 leerlingen met voornamelijk gedragsproblemen. Een conservatieve schatting wijst uit dat 5% van deze leerlingen dyslectisch is en dus onterecht in een duur systeem verblijft, wat hen ook nog eens belemmert in de algemene ontwikkeling. De extra kosten van het SBO per leerling per jaar boven het reguliere onderwijs bedragen € 3.850,-

Dyslectische leerlingen die in het SO terecht komen hebben een zeer grote kans om hier ook te blijven, zodat deze kosten kunnen oplopen tot ruim € 23.000,-!

Belemmeringen in het vervolgonderwijs

Leerkrachten in groep 8 van het basisonderwijs geven aan, dat dyslexie voor ruim 65% van alle leerlingen met dyslexie een ernstige belemmering vormt voor het volgen van vervolgonderwijs dat op grond van hun intellectuele vermogens en vaardigheden terecht zou zijn. Zij hebben een grote kans om dus op een ander soort of niveau vervolgonderwijs terecht te komen. Per jaar verlaten ongeveer 200.000 leerlingen het basisonderwijs, dat betekent dat het hier gaat om een groep tussen de 4.700 en 7.200 leerlingen. Als iemand als gevolg van zijn dyslexie naar een verkeerde vervolgopleiding gestuurd wordt, valt dat moeilijk in kosten uit te drukken. Maar het is duidelijk dat er dan wel kosten zijn.

Kostenoverzicht dyslexie in het primair onderwijs	
Doublures a.g.v. dyslexie	€ 1.010
Extra begeleiding (Eenmalig, 3 maanden lang 1 uur per week)	€ 2.400
Onterecht in het SBO (1,67 van de dyslectici, € 3850,- per jaar extra kosten)	€ 385
Kosten van dyslexie per dyslectische leerling	€ 3.795
Aantal kinderen met dyslexie	36.000
Totale kosten van dyslexie, gemeten in één jaar	€ 136.612.800

Behalve de kosten tot en met de middelbare school, spelen er nog meer extra kosten een rol, als dyslexie niet aangepakt wordt. Doordat een groot deel van de dyslectische leerlingen pas vastloopt in het vervolgonderwijs, zal ook daar veel geld besteed worden aan extra begeleiding, die lang niet altijd effectief is. Ook de doorstroom naar het MBO en het hoger onderwijs zal belemmeringen ondervinden van de dyslexie, wat een beperking in de beroepskansen geeft.

Naast de directe onderwijsbelemmeringen die dyslectici ervaren en die de maatschappij veel geld kosten, spelen er ook andere problemen een rol. Dyslectische mensen krijgen vaak last van psychische of psychosomatische klachten door hun dyslexie. Ze voelen zich minderwaardig, raken overspannen, hebben last van faalangst. Door deze psychische klachten kunnen ze ook last krijgen van psychosomatische klachten. Dit zijn klachten als buikpijn en hoofdpijn als gevolg van de psychische klachten. Hierdoor zullen dyslectische mensen regelmatig een extra beroep op de zorg doen, bij bijvoorbeeld ARBO-artsen en psychiaters. Ook dit geeft onnodige extra kosten. Hetzelfde geldt voor werknemers die minder snel of efficiënt kunnen werken als gevolg van hun dyslexie.

Zoals al eerder genoemd werd, hebben dyslectische leerlingen bij wie hun dyslexie niet opgemerkt wordt of niet goed behandeld wordt, een grotere kans om later in de criminaliteit te belanden. Ook dit geeft de maatschappij extra kosten.

Deze kosten zijn niet makkelijk in te schatten op veel terreinen. Het Ministerie van VWS is waarschijnlijk beter in staat om deze kosten in kaart te brengen, het zou goed zijn als zij dit proberen.

Op 19 mei 2003 schreef de staatssecretaris van VWS, dat in een tijd van bezuinigingen, zoals die er toen was, geen middelen beschikbaar waren voor nieuw beleid. Als we echter zien wat voor kosten geen nieuw beleid voor dyslexie geeft, is het duidelijk dat investeren in een aanpak voor dyslexie juist een flinke bezuiniging oplevert. Zeker in de huidige tijd, waarin er weer meer ruimte gemaakt wordt voor lastenverlichting en nieuw beleid, verdient deze aanpak van dyslexie een hoge plaats op de politieke agenda.

Literatuur

Boeken & Artikelen:

- Kolk, H, Compenseren voor een taalstoornis; Katholieke Universiteit Nijmegen; 1998
- Reedijk, J.S.; Psychiatrie; Elsevier - 1996
- Seeman, Lisa. The Sociological Implications of Untreated Dyslexia, Linkage Of Dyslexia With Crime.

Brieven:

- Dr. L. Blomert aan staatssecretaris drs. C. Ross-van Dorp, kenmerk 03-0048, betreft Standpunt dyslexie naar een vergoedingsregeling
- Drs. A.D.S.M. Nijs MBA aan voorzitter van de Tweede Kamer, kenmerk BVE/BDenI/02/62306, betreft Onderzoek problemen gehandicapten (v)mbo, 22 mei 2003
- Drs. C. Ross-van Dorp aan dhr. De Graaf (CVZ), kenmerk POG/ZP-2375271, betreft Standpunt dyslexie naar een vergoedingsregeling, 19 mei 2003.

Websites:

www.balansdigitaal.nl
www.cvz.nl/resources/05_tcm13-2056.pdf
www.dyslexiecentrumpravoo.nl
www.dyslexiemonitor.nl
www.masterplandyslexie.nl
www.minocw.nl
www.minvws.nl
www.steunpuntdyslexie.nl
www.taalsite.nl
www.tbraams.nl
www.woordblind.nl